

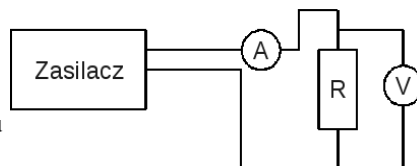
Michał Urbański

Wykonanie pomiarów w ćwiczeniu nr1.

Metody pomiarowe i opracowania wyników w laboratorium fizyki.

Ćwiczenie ma dwie części:

1. Pomiar zależności prądu I od napięcia U dla wybranego rezystora.
2. Pomiar średnicy pręta (spinacza, rurki) w N (N>50) różnych miejscach przy pomocy mikrometru lub suwmiarki.

1. POMIAR REZYSTANCJI

W układzie jak na rys (obok): wykonać pomiary dla dwóch konfiguracji:

- a) woltomierz cyfrowy, amperomierz cyfrowy,
- b) woltomierz analogowy, amperomierz cyfrowy.

Celem ćwiczenia jest wyznaczenie rezystancji metodą najmniejszych kwadratów i określenie składowych niepewności wynikających z różnego rodzaju błędów:

- a) rozrzut wokół prostej uzyskanej metodą najmniejszych kwadratów (dla każdego zakresu pomiarowego), miara rozrzutu jest odchylenie standardowe współczynnika nachylenia.
- b) efekt dekadowy związany z różnicą wskazań przyrządów przy zmianie zakresu.
- c) niepewności związane z efektami systematycznymi opisanymi wzorami podanymi przez producenta (błąd przyrządów, klasa),
- d) błąd związany przepływem prądu przez woltomierz.

Wykonać 5 serii pomiarów każda po minimum 10 pomiarów dla każdego zakresu:

- a) dla dwóch zakresów woltomierza cyfrowego: 2V i 20V
- b) dla trzech zakresów woltomierza analogowego: 1V, 3V i 10V.

Wartości napięcia tak dobrać, aby dla każdego z zakresów woltomierza nie zmieniać zakresów amperomierza.

Nie należy przekraczać 20V. Punkty pomiarowe dla każdego zakresu tak dobrać, aby wartość mierzona nie była mniejsza od 1/3 zakresu (dla przykładu: nie mierzyć prądu 0,5mA na zakresie 20mA). W trakcie pomiarów zrobić wykres na papierze w kratkę.

Opracowanie wyników:

I) dla każdej serii pomiarowej (dla każdego zakresu osobno) wykreślić zależność $I = f(U)$, na wykresie zaznaczyć punkty ze słupkami błędów (niepewnością graniczną wyznaczoną na podstawie danych dla przyrządów), narysować prostą dopasowaną metodą najmniejszych kwadratów.

II) dla każdej serii wyznaczyć rezystancję i jej niepewność dwoma metodami:

a) metodą najmniejszych kwadratów wyznaczyć parametry prostej (nachylenie i punkt początkowy), i wyznaczyć niepewności tych parametrów jako odchylenie standardowe współczynnika nachylenia

b) metodą niestatystyczną na podstawie zastosowania wzoru $R=U/I$ przy maksymalnej wartości napięcia dla danego zakresu (danej serii) i określić niepewność złożoną wynikającą z błędów aparaturowych (metodą różniczki zupełnej dla błędów i pierwiastek sumy kwadratów dla składowych niepewności).

Porównać wyniki rezystancji uzyskane z każdej serii i zaobserwować „efekt dekadowy”.

III) Wyznaczyć błąd spowodowany przepływem prądu przez woltomierz, (amperomierz mierzy sumę prądów płynących przez mierzony rezystor i woltomierz).

IV) Wykonać wykres obliczenia metoda najmniejszych kwadratów dla danych ze wszystkich serii. Porównać te wyniki z obliczeniami dla poszczególnych zakresów.

V) Porównać dwie metody wyznaczania rezystancji i uzasadnić kiedy stosuje się metodę najmniejszych kwadratów, a kiedy metodę wyznaczania rezystancji na podstawie pomiaru napięcia dla jednej wartości prądu.

VI) Porównać wyniki (wartość rezystancji) dla układu z woltomierzem analogowym i dla układu z woltomierzem cyfrowym.

We wnioskach porównać składowe niepewności (dla różnych źródeł błędów):

- przypadkowy rozrzut opisany odchyleniem standardowym nachylenia prostej,
- składową systematyczną opisaną niepewnością graniczną aparaturową,
- błąd spowodowany rezystancją wejściową woltomierza (poprawka bowiem można wyliczyć wartość różnicy wynikająca z przepływu prądu przez amperomierz).

Wyprowadzenie wzoru na błąd spowodowany prądem woltomierza:

przyjąć, że błąd pomiaru prądu jest równy prądowi woltomierza I_v :

$$\Delta I = I_v, \text{ ponieważ } R = \frac{U}{I} \text{ więc: } \Delta R = \frac{U}{I^2} \Delta I = R \frac{\Delta I}{I}.$$

Ponieważ prąd woltomierza wynosi: $I_v = \frac{U}{R_v}$ (R_v – rezystancja wewnętrzna

woltomierza), więc mamy: $\frac{\Delta R}{R} = \frac{R}{R_v}$ czyli: $\Delta R = \frac{R^2}{R_v}$.

Obliczenia błędów granicznych (składowa systematyczna niepewności):

Przyrząd analogowy: $\Delta_s = \gamma_k x_z$, gdzie: γ_k - klasa przyrządu, x_z - zakres pomiarowy.

Przyrząd cyfrowy: $\Delta_s = \gamma x + \Delta_q x$, gdzie: γ – błąd graniczny względny, $\Delta_q x$ - składowa addytywna błędów granicznego.

$\Delta_q x = n \Delta_r x$, gdzie: $\Delta_r x$ - rozdzielczość (wartość odpowiadająca ostatniej cyfrze wyświetlacza)

n -liczba cyfr podana przez producenta.

2. POMIAR ŚREDNICY PRĘTA

Wykonać pomiary średnicy w przynajmniej 50 miejscach pręta i wyliczyć wartość średnią, estymator odchylenia standardowego, niepewność (rozszerzoną na poziomie ufności $p=0,95$). Wykreśl histogram, oblicz średnice z niepewnością całkowitą złożoną.

3. Przykładowe pytania kontrolne

1. Zaprojektuj woltomierz na zakres 10V wykorzystując amperomierz na zakres $10 \mu A$ i rezystor (oblicz wartość rezystora i określ sposób połączenia)
2. Narysuj układ do pomiaru małych i dużych rezystancji. Uzasadnij wybór układu pomiarowego w zależności od mierzonej rezystancji.
3. Wyprowadź wzór na błąd pomiaru rezystancji spowodowany prądem woltomierza.
4. Wylicz wartość bocznika jaki trzeba podłączyć do amperomierza mającego zakres 1mA i rezystancję 1000om aby uzyskać amperomierz na zakres 1A.